

Hoogleraar Paul Frissen neemt na dertig jaar afscheid

‘Tolerantie betekent ook het verdragen van verschil’

Veel Europese voetballanden kwamen bij het WK met de regenboogarmband. Maar volgens emeritus-hoogleraar Paul Frissen dreigen we met dat statement juist onverdraagzaam te zijn.

PETER ULLENBROECK

Emeritus-hoogleraar Bestuurskunde Paul Frissen. FOTO RONMAGIELSE/PIX4PROFS

Tegendraads, soms spraakmakend en op z'n tijd niet vies van een beetje provocatie. Bestuurskundige Paul Frissen (67) schuwde in zijn lange carrière als hoogleraar niet om tegen de stroom van gangbare meningen in te zwemmen en de samenleving een spiegel voor te houden. Recent nam de Bredenaar met Limburgse roots na ruim dertig jaar afscheid als hoogleraar bestuurskunde aan Tilburg University.

Regenboogbandjes onverdraagzaam? Dat moet u toch eens uitleggen.

„Het is goed dat er stelling wordt genomen tegen de onderdrukking en uitsluiting in Qatar. Maar dat is wat anders dan bijna eisen dat iedereen voor die bandjes is. En dat zag je, ook in ons land, wel gebeuren. Die bandjes staan symbool voor inclusie en diversiteit. Maar die begrippen schuren en dat willen we niet zien.

„Als de aanvoerder van Feyenoord vanwege zijn geloof zo'n bandje weigert te dragen, is dat een cruciale uiting van diversiteit. Als je pretendeert inclusief te zijn, zou je dat moeten omarmen. Maar de waarheid is dat we hem dat niet in dank afnemen. Tolerantie betekent juist het verdragen van verschil.”

Uiteindelijk bleef er onder druk van de FIFA en het gastland weinig over van het protest. Slap?

„Ach, het is weer zo'n voorbeeld van het klassieke dominee-koopman-verhaal in ons buitenlands

beleid. We wijzen graag met het vingertje, maar het mag geen geld kosten. Maar goed, buitenlandse politiek kan ook niet anders dan hypocriet zijn. Het is makkelijk om tegen Syrië tegen te zijn. Maar China is al een stuk ingewikkelder.”

U bent als bestuurskundige vooral bekend door uw voortdurende kritiek op de overheid. Wat schort er toch aan?

„Omdat die overheid de afgelopen decennia, overigens met de beste bedoelingen, veel te bemoeizuchtig is geworden en ons ideeën opdringt over hoe we moeten leven. Vroeger was de overheid iets van links. Veel dingen die de overheid regelde, hadden een rode kleur. Tegenwoordig geloven zo'n beetje alle par-

Met de pastoor kreeg mijn vader ruzie over de inhoud van de lessen op school

tijen in de Tweede Kamer in de maakbaarheid van de samenleving en eisen ze daarbij een grotere rol van de overheid.

„Tegelijkertijd is die overheid steeds grimmiger geworden. Denk aan de toeslagenaffaire. Daar hebben heel veel burgers last van. Ik zie veel liever dat veel van de taken die door de jaren

heen naar de overheid zijn geschoven – sociale zekerheid, zorg – weer worden overgelaten aan de samenleving.”

Terug naar het armenfonds? U heeft makkelijk praten.

„Daar pleit ik helemaal niet voor. En nee, ook niet voor meer marktwerking. Het neoliberalisme heeft tot de liberalisering van veel markten geleid, maar ook tot een veel grotere rol voor de overheid als marktmeester. Waar ik wel voor pleit, is de terugkeer van solidariteitsarrangementen zoals die vroeger door maatschappelijke groeperingen werden afgesloten. Vakbewegingen en werkgevers die zelf de sociale zekerheid organiseerden. Waarom zou alleen de overheid dat kunnen?”

Heeft u aversie tegen het instituut overheid ook te maken met uw afkomst? U ben geboren in Zuid-Limburg waar een ander instituut, de kerk, destijds het leven bepaalde.

(Lachend) „Mijn kritiek op de overheid is in de eerste plaats het resultaat van jarenlang onderzoek naar de rol van die overheid in onze samenleving. Maar mijn afkomst heeft daarmee misschien ook wel wat van doen. De kerk was in mijn tijd een grote autoritaire en dwingende institutie in Zuid-Limburg. Mijn vader had ook niet zo'n vrolijke verhouding met de clerus. Hij zat in het bestuur van de school waar ik naartoe ging, toen er een nieuwe pastoor in ons dorp kwam. Met die pastoor kreeg mijn vader ruzie over de inhoud van de lessen op

Ik denk dat we vaker moeten erkennen dat de wereld niet volmaakt is

school. Die pastoor had ook een wat beduimd verleden, wist mijn vader. In ieder geval ben ik uiteindelijk naar een progressievere school in Geleen gegaan. Maar terugkomend op je vraag: daar zal best iets inzitten.”

U was lang lid van de PvdA, een partij die groot voorstander is van een sterke overheid. Hoe moeten we dat rijmen met uw opvattingen?

„Maar ik ben dan ook al lang geen lid meer. Ik weet nog dat ik in die tijd voor de PvdA een boekje wilde schrijven over de rol van de overheid. Nou, dat kostte flink wat interne partijdiscussie om dat gepubliceerd te krijgen. Nee, daar waren ze niet blij mee. Ik had destijds ook veel sympathie voor Dries van Agt (CDA, red.), die altijd zei dat Den Haag niet het centrum van de wereld was. Van Agt sprak mij wel aan, maar dat mocht je natuurlijk niet zeggen. Dat stond bijna gelijk aan een partijroyement.

„Toen ik bij verkiezingen op andere partijen ging stemmen, heb ik de partij maar een nette brief gestuurd waarin ik mijn lidmaatschap opzegde. De toenma-

lige partijvoorzitter wilde met me praten, maar de afspraak die ze tot drie keer toe met me maakte, zegde ze ook drie keer weer af. Toen dacht ik: nou, dat is een goede beslissing geweest.”

Wat vindt u van het plan van D66 om met een wet te komen die politieke partijen die de democratie ondermijnen, kan verbieden?

„Dat idee is niet nieuw, hoor. Al voor de Tweede Wereldoorlog werd over zo'n wet gesproken. Nu zijn het de uitspraken van Forum voor Democratie, over bestorming van het parlement en tribunaal. Gevaarlijke uitspraken die je altijd moet bestrijden, maar om daar nou wetgeving voor te gebruiken die normaal gesproken tegen motorbendes wordt gebruikt? Dat lijkt me bizar. Nee, ik zou de Grondwet sterker maken. Eeuwigheidsbepalingen opnemen over de vrijheid van meningsuiting. Niet via een wet verbieden, daarvoor is dit te fundamenteel.”

In uw afscheidsrede als hoogleraar pleitte u ervoor dat we als Nederlanders moeten leren de 'onvolmaaktheid' in de wereld makkelijker te accepteren.

„Ik denk dat we in dit land wat vaker moeten erkennen en accepteren dat de wereld nou eenmaal niet volmaakt is. Ook al is dat voor ons Nederlanders die altijd zo hoog van onszelf opgeven, lastig. Ik zou zeggen: iets meer bescheidenheid, wat minder superioriteitsgevoelens en wat meer verdraagzaamheid is voor ons wel op z'n plaats.”